

Socialismus jako fáze evropských dějin

Myšlenka socialismu má v moderní Evropě svůj počátek ve třech velkých evropských revolučních hnutích, déle trvajícím anglickém ze 17. století, a pak v revoluci americké a francouzské, a našla své vyjádření zejména v jednom ze slavných hesel té poslední, vlastně v trojheslu, které se dodnes a vždy znovu připomíná: Svoboda – Rovnost – Bratrství (Liberté – Égalité – Fraternité). Samo slovo „socialismus“ je odvozeno z latinského „socius“, což znamená přítel, druh, soudruh; francouzské slovo „fraternité“ jde ještě dál a radikalizuje: francouzské „fraire“ podobně jako latinské slovo „frater“ znamenalo vskutku „bratra“.

Myšlenka socialismu může být proto vyjádřena tak, že všichni lidé mají být navzájem ve vztazích druhů, soudruhů, přátel a dokonce bratrů (a sester). A to znamená, že v nějakém zvláštním smyslu si musí být navzájem rovni; a protože rovnost je požadavkem a normou, ale nikoli skutečností, je třeba napravovat nerovnosti, ať už jsou jakéhokoli původu, a to znamená osvobozovat lidi z postavení nízkých a ponižovaných, tudíž nerovných. Francouzská revoluce ovšem nepředstavuje žádný skutečný začátek uskutečňování těchto myšlenek, ba ani první jejich formulaci, ale mocně začíná opravdu novou fází v evropských dějinách důrazem na nutnost skoncování s absolutní vládou feudálních pánů nad podřízenými (směrem nahoru to byla naopak podřízenost a poslušnost).

Takový začátek byl ovšem velmi těžký, a francouzská cesta nebyla cestou jedinou, dokonce ani nebyla v čele, nebyla první, ale žádná jiná „revoluce“ neotřásla starými, nadále už neudržitelnými pořádky tak mocně jako právě ona. A přesto – jak už to bývá – měla své vážné nedostatky, byla provázena také nesmírným utrpením a křivdami, vážnými chybami a omyly a podobně. To však nebylo a není legitimním důvodem pro její odmítání a pro popírání jejího pozitivního významu; na místě je však odůvodněná kritika, která nesmí být odmítána v jejím případě stejně, jako nesmí být odmítána v jiných případech. A ta kritika byla také prováděna, a to nejen teoreticky, ale také prakticky.

Myšlenka socialismu si našla způsob, jak se pomalu prosazovat tak, že zdůraznila některé významné, ba základní prvky, které lze vyčíst už z francouzské revoluce, a zajisté i z revolucí dřívějších, ba dokonce i z dávné minulosti – což znamená, že navazovala na minulost, zajisté selektivně (někdy možná ne dost selektivně, některé chyby se opakovala docházelo k novým nespravedlnostem a k opakování hrubých chyb, kterým už bylo možno se vyhnout, protože už byly známy). Ale nejdříve se socialismus musel také společensky a politicky ustavit, zesílit a začít působit. To sice nebylo možné bez celých hnutí a bez politických stran, ale za rozhodující musíme stále považovat jeho základní myšlenku.

(Písek, 071027-2.)